

2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>
3. Державний стандарт початкової загальної освіти [Текст] // Початкова освіта. – 2011. – № 18(594). – 46 с.
4. Джуринский, А.Н. История педагогики и образования [Текст] // Джуринский А.Н. – М. : ВЛАДОС, 2010. – С. 383-385.
5. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти [Текст]. – К., 2010. – 112 с.
6. Пеньковских, Е. А. Метод проектов в отечественной и зарубежной педагогической теории и практике (на основе сравнительного анализа): Автореф. дисс... канд. пед. наук: 13.00.01 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/metod-proektov-v-otechestvennoi-i-zarubezhnoi-pedagogicheskoi-teorii-i-praktike-na-osnove-sr#ixzz2pw5hrd9Q>
7. Полат, Е.С. Метод проектов: история и теория вопроса [Текст] // Школьные технологии. – 2006. – № 6. – С. 43-47.
8. Родигіна, І.В. Дидактичні умови реалізації компетентнісного підходу в навчанні [Текст] // Біологія і хімія в школі. – 2007. – № 3. – С. 7-10.
9. Пальчевський, С.С. Педагогіка [Текст] / Пальчевський С.С. – К.: Каравела, 2007. – 576 с.

Сачковська Н.І.

студентка,

Рівненський державний гуманітарний університет

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Проблема толерантності як однієї з провідних якостей особистості на сучасному етапі розвитку суспільства є предметом вивчення філософії, соціології, психології, культурології та інших наук. Для педагогіки вона набула особливого значення в останнє десятиліття в умовах гуманістичного виховання.

Ми живемо в складний і неспокійний час, а причини занепаду нашої моралі ми пояснюємо, виправдовуємо економічною та екологічною кризами, недоліками ринкових стосунків тощо. Глобальні проблеми, що їх має розв'язувати людство, дедалі більше загострюються, а конфлікти стають усе небезпечнішими, і тому зростає усвідомлення необхідності співпраці людей і привабливість ідей толерантності.

Таке ціннісне ставлення до людини вимагає адекватних виховних програм, технологій, вибору доцільних форм і методів виховання.

Різні аспекти ціннісного ставлення до людини досліджували Г. Балл, І. Бех, О. Бодальов, Л. Виготський, В. Киричок, В. Семиченко, К. Чорна та ін. У довідниковій літературі існують різні визначення поняття «толерантність», оскільки науковці по-своєму розуміють та інтерпретують це поняття. Аналіз наукової літератури з філософії, культурології, історії, соціології, а також психології і педагогіки свідчить, що до толерантності, взаємної поваги і співробітництва закликали гуманісти Ф. Вольтер, А. Дістервег, А. Маслоу, П. Рікер, В. Сухомлинський та ін.

У довідниковій літературі існують різні визначення поняття «толерантність», оскільки науковці по-своєму розуміють та інтерпретують це поняття.

Електронна енциклопедія «Вікіпедія» дає таке визначення цього поняття: толерантність – (від лат. *tolerantia* – терпіння) у загальному значенні здатність приймати щось, не схвалюючи це. На індивідуальному рівні – це здатність сприймати без агресії думки, які відрізняються від власних, а також особливості поведінки та способу життя інших. Терпимість до чужого способу життя, поведінки, звичаїв, почуттів, ідей, вірувань є умовою стабільності та єдності суспільств, особливо тих, які не є гомогенними ні у релігійному, ні в етнічному, ні в інших соціальних вимірах [3].

Український педагогічний словник визначає це поняття так: толерантність – поблажливе, терпиме ставлення до чийось думок, поглядів, вірувань тощо [5].

Толерантність – ставлення, під час якого людина визнає, що інші можуть думати чи діяти інакше, ніж вона сама. «Я не згоден з тим, що ви говорите, але віддам своє життя, захищаючи ваше право висловити свою думку» (Вольтер).

Толерантність – це, передусім, активна позиція, що формується на основі визнання універсальних прав та основних свобод людини (ст. 1 Декларації принципів толерантності, ЮНЕСКО, 16.11.1995).

Отже, аналізуючи всі вище вказані терміни, можемо сказати, що толерантність учня початкової школи – це повага, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення його особистості.

Проблема культури спілкування, толерантного ставлення до його учасників – одна з найгостріших як в школі, так і в суспільстві загалом. Розуміючи, що ми усі різні і що потрібно сприймати іншу людину таким, яким він є, ми не завжди поводимося коректно і адекватно. Важливо бути терпимим по відношенню один до одного, що зазвичай нелегко. «Педагогіка співпраці» і «толерантність» – ті поняття, без яких неможливі які-небудь перетворення в сучасній школі. Шлях до толерантності – це серйозна емоційна, інтелектуальна праця і психічна

напруга, воно можливе тільки на основі зміни самої себе, своїх стереотипів, своєї свідомості.

Основним чинником, що впливає на розвиток толерантності молодших школярів, є їх включення в середовище школи як особливого соціального простору, для якого характерними є соціальна й культурна структурованість, наявність ключових осіб (педагогів, вихователів), значне зростання інформаційних потоків пізнавального й загальнокультурного характеру. Як справедливо зазначає М. Василюк, з приходом дитини до школи вона входить у систему взаємин між дітьми, які так само прийшли до школи з різним життєвим досвідом, багажем культури своєї сім'ї, родини, етносу, релігії тощо [2]. З моменту входження дитини в шкільне середовище вона поступово формує основний вид своєї діяльності – навчання. Тому для молодших школярів важливим є саме когнітивний аспект виховання толерантності. Крім того, для молодшого школяра найвищим стимулом поведінки й діяльності є схвалення з боку вчителя, що вимагає від педагога особливо коректного ставлення до проблем вияву інтолерантності учнів початкової школи.

Виховання є найефективнішим засобом запобігання проявам нетерпимості. Виховання в дусі толерантності починається з прищеплення людям знань про їхні права та свободи з метою забезпечити їхню реалізацію та зміцнити прагнення кожного до захисту прав інших.

Процес формування толерантності у молодших школярів буде ефективнішим, якщо: розроблена система розвитку толерантності, що забезпечує можливості оволодіння необхідними цілями, завданнями, принципами, знаннями, уміннями толерантного характеру; організація процесу толерантного виховання спрямована не лише на активізацію учбово-пізнавальної роботи, але і на створення умов для включення молодших школярів в різні види соціально-значимої діяльності в школі і сім'ї; педагогічні умови формування толерантності включатимуть пізнавальний, особовий і комунікативний блоки.

Формування особистості молодшого школяра передбачає розвиток у нього етичних уявлень і понять, що має безпосереднє відношення до толерантності. У процесі їх розвитку мають бути реалізовані основні напрями виховання толерантності, як-от: усвідомлення принципів взаємозалежності і взаємодоповнюваності як провідних у людських взаєминах; залучення дітей до культур різноманітних народів світу; виховання поваги до представників різних соціокультурних груп – на рівні сім'ї, класу, школи, оточуючого середовища спілкування тощо. Результатом діяльності вчителя початкових класів з формування толерантності учнів має стати розвиток толерантної особистості учня

початкової школи. Означена особистість повинна розвинути у себе такі провідні характеристики:

- моральна культура життєдіяльності молодшого школяра;
- толерантна свідомість;
- культура толерантної поведінки і спілкування;
- достатній рівень самореалізації у навчально-виховному процесі початкової школи.

Молодший школяр з достатнім рівнем розвиненості толерантності успішно взаємодіє в колективі, може протистояти не толерантним стосункам, є достатньо соціально адаптованою в середовищі класу та школи. Успішність і ефективність процесу формування толерантної особистості учня початкової школи залежить від скоординованості зусиль всіх учасників освітнього процесу, центром якого є вчитель початкових класів, оскільки він являється у цьому віці основною референтною особою. До групи суб'єктів формування толерантної особистості належать також батьки, інші учні-початківці, інші вчителі, які присутні в навчальному процесі початкової школи (вчитель іноземної мови, фізкультури, музики та ін.), а також вихователі групи продовженого дня.

Із вище сказаного можна зробити висновок, що діти мають бажання до пізнання нового. Хоча коло знань про соціальний світ, ціннісне ставлення до людини у дітей є обмеженим. Більшість дітей не помічає морального аспекту в навколишній дійсності, проявляє бездушність, байдужість, душевну черствість.

Виховання ціннісного ставлення до людини до рівня самостійного, усвідомленого прийняття рішення повинно стати перспективною метою у роботі з молодшими школярами. Учням треба доносити думку про те, що сама толерантність вже передбачає наявність деяких вищих етичних орієнтирів і цінностей, що й втримують її в «силовому полі» справжньої людяності [4].

Таким чином, дослідивши питання толерантності у молодших школярів, ми дійшли висновку, що виховання толерантності у дітей молодшого шкільного віку є актуальним напрямком у сучасній практиці виховання і потребує розробки відповідних виховних методик і технологій.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності: Наук. видання./ І. Д. Бех. – К.: Либідь, 2006. – 272 с.
2. Василюк М. І. Виховання толерантності у молодших школярів засобами предмету «Музика» в умовах полікультурного простору [Електронний ресурс] / М. І. Василюк. – Режим доступу : http://archive.Nbu.gov.ua/portal/natural/NVUu/Ped/2011_20/vasilinka.pdf.

3. Вікіпедія, електронна енциклопедія. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Толерантність>
4. Малахов В. Етика. Курс лекцій. – К.: « Либідь », 2002. – С. 259–276.
5. Український педагогічний словник. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/tolerantnistj>.

Хмельницька О.С.

*кандидат педагогічних наук, викладач,
Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди*

ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ В СІМ'Ї ЗА М. МАККАВЕЙСЬКИМ: СУЧАСНІСТЬ ТА РЕТРОСПЕКТИВА

У всіх концепціях особистості сім'я традиційно розглядається як найважливіший інститут соціалізації. Саме в ній діти набувають перші навички взаємодії, освоюють перші соціальні ролі (у тому числі статеві ролі, риси маскулінності і фемінінності), осмислюють перші норми і цінності. Поведінка батьків впливає на формування у дитини тих чи інших особливостей.

Сучасна соціальна наука розрізняє поняття стать і гендер. Стать є однією з універсальних біологічних відмінностей між чоловіками і жінками і являє собою анатомічну і фізіологічну даність, тобто сукупність біологічних ознак, які є передумовою віднесення індивіда до біологічної статі, чоловічої або жіночої. Багато дослідників вважають, що єдина чітка і значуща біологічна відмінність між чоловіками і жінками полягає в їх ролі у відтворенні потомства [1, с. 43].

Але крім біологічних відмінностей між чоловіками та жінками, існує безліч відмінностей, які обумовлюються причинами, що не є біологічними за своєю природою, тобто існує певний розподіл соціальних ролей, форм діяльності, відмінності в поведінці і психологічних характеристик індивідів.

Для того щоб більш чітко окреслити відмінності між біологічною, природною визначеністю відмінностей між чоловіками і жінками, і специфічним набором соціальних і культурних характеристик чоловіків і жінок, що визначають їхню поведінку, був уведений термін «гендер». Уведення терміну «гендер» дозволяє розмежувати два поняття – біологічну і соціальну статі. «Гендер» (від англ. Gender, від лат. Genus «рід») визначає поняття статі, як соціальної конструкції, яка надбудовується над фізіологічною реальністю. Переконливим доказом соціального конструювання гендеру стали дослідження вчених, які